

KĖDAINIŲ KRAŠTAS ADOMO MICKEVIČIAUS, OSKARO MILAŠIAUS IR ČESLOVO MILOŠO KŪRYBOJE: GRĮŽTIES MITOLOGEMA

KRISTINA SAKALAVIČIŪTĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Esminiai žodžiai: *Adomas Mickevičius, Oskaras Milašius, Česlovas Milošas, Kėdainiai, regioninės literatūros istorija, kultūrinė atmintis.*

Key words: *Adam Mickiewicz, Oscar Miłosz, Czesław Miłosz, Kėdainiai, history of regional literature, cultural memory.*

Adomo Mickevičiaus, Oskaro Milašiaus ir Česlovo Milošo biografinės paralelės ir kūrybiniai ryšiai tokie akivaizdūs, jog nuolat sulaukia mokslininkų dėmesio. Kai kurios temos, susijusios su trimis garsiaisiais autoriais, jau tampa chrestomatinėmis. Tokia yra, pavyzdžiui, iki šiol neišsemta Mickevičiaus, Milašiaus ir Milošo kilmės ir tautinės tapatybės problema, vis dažniau įgyjanti tarptautinės diskusijos pobūdį (plg.: Vaičiulėnaitė-Kašėlionienė, 2008). Aptariant kūrybinę šių rašytojų giminystę, dažniausiai prisimenami jų tekstuose užfiksuoti lietuvių tautosakos motyvai, su Lietuva susiję istoriniai įvykiai arba Lietuvos gamtovaizdžio detalės. Milošo jubiliejus – gera proga minėtas temas pagilinti, išplėtoti, iš naujo interpretuoti.

Kitu aspektu pažvelgti į šių trijų autorių ryšius įkvėpė biografinis žodynas *Literatūrinis Kėdainių rajonas* (1994). Jame suregistuoti rašytojai, vienaip ar kitaip susiję su Kėdainių kraštu. Tarp jų randame ne tik Milošo, Milašiaus, bet ir Mickevičiaus pavardę (Tamašauskas, 1994b, 16–17).¹ Iš pirmo žvilgsnio ši sąsaja netikėta, nes, kalbant apie visus tris kūrėjus siejančias vietas, tradiciškai minimas Paryžius, Vilnius, Kaunas. Antra vertus, galimybė pažvelgti į Kėdaines kaip į kryžkelę, kurioje persipynė trijų įžymių autorių kūrybinės biografijos, intriguoja. Šio pranešimo tikslas – atsakyti į du vienas kitą papildančius klausimus: 1) ar, pasirinkus Kėdainių perspektyvą, galima pasakyti kažką naujo apie Mickevičiaus, Milašiaus ir Milošo kūrinių specifiką ir jų literatūrinius ryšius? 2) Ką Mickevičiaus, Milašiaus ir Milošo tekstų priskyrimas Kėdainių krašto literatūrai byloja apie regioninės literatūros istorijos konstravimą?

Į pirmąjį klausimą bus pamėginta atsakyti peržvelgus, kas visus tris rašytojus siejo su Kėdainių kraštu, ir ištyrus, kaip tos sąsajos atsispindėjo jų kūryboje. Norint užčiuopti kūrėjų individualumą, teks ne tik ieškoti visiems bendro Kėdainių motyvo, bet ir parodyti, kuo skiriasi to motyvo raiška visų trijų autorių tekstuose. Kaip pamatysime, skirtingą Kėdainių krašto vaizdavimą galėjo nulemti skirtingi rašytojų atminties tipai. Be galo sudėtingas

¹ Nuoširdžiai dėkoju šios knygos autoriui už konsultacijas ir suteiktas žinias apie Kėdainių krašto literatūrinį gyvenimą.

atminties fenomenas domina įvairių sričių mokslininkus: medikus, psichologus, sociologus, filosofus, religijotyrininkus ir t. t. Literatūrinė atmintis priskiriama kultūrinės atminties sferai. Egzistuoja daugybė kultūrinės atminties (ir jos atšakos – literatūrinės atminties) klasifikacijų, kurioms apžvelgti rašomos specialios studijos, bet netgi jų autoriai prisipažįsta nesantys pajėgūs aprėpti visko, kas šiuo klausimu parašyta (Erl, Nünning, 2005). Norint išryškinti piligrimystės ir tremties temą, šiame straipsnyje buvo pasinaudota lietuvių kultūrologo Eugenijaus Ališankos siūloma sistema (Ališanka, 1998, 75–79). Jis, remdamasis Platono *memoria* samprata, literatūros kūriniuose atgyvančią atmintį įvardija kaip grįžtį į pradžią, į šventą laiką, kuriame užsimezga sakralūs kūrybos pradai. Anot Ališankos, grįžtis yra platesnė sąvoka negu atmintis. Sakoma, jog atmintis trūkinėja ir dyla, o grįžties mitologemai būdingas atsime-namos tikrovės perkūrimas, kurio dėka pasakojimas tampa aiškesnis ir tikresnis. Rašytojas individualios ir (ar) kolektyvinės atminties bei vaizduotės dėka gali grįžti ir perkurti savo vaikystės laiką, tautai svarbius įvykius (anamnetinė grįžtis), netgi biblinę pradžią (kreatyvinė grįžtis). Antra vertus, grįžtant į praeitį judama ne tik laike, bet ir erdvėje. Kadangi Ališanka neanalizuoja grįžties vietų, jas aprašant bus pasinaudota garsios vokiečių mokslininkės Aleidos Assmann, tyrinėjančios kultūrinės atminties vietas, įžvalgomis (Assmann, 1999).

Patyrinėjus atminties fenomeną, nesunku pastebėti, kad jis tekstuose atlieka organizuojantį vaidmenį, peržengdamas regioninės literatūros interesų sferą. Šiuo atveju Kėdainių motyvą bent jau iš dalies galima laikyti ištisų Mickevičiaus, Milašiaus ir Milošo kūrinių metonimija. Kitaip tariant, remiantis Kėdainių motyvu galima paaiškinti kai kuriuos savitumus, būdingus visam rašytojų sukurtam meniniam pasauliui. Vis dėlto negalima pamiršti, jog regioninės ir visuotinės literatūros istorija kūrinius klasifikuoja skirtingai ir vertina pagal kitokius kriterijus. Svarbiausias regioninės literatūros tikslas – ne papildyti bendrą literatūros istoriją, o formuoti regioninę tapatybę ir tapti jos dalimi. Dėl šios priežasties regioninės literatūros akiratyje pirmiausia atsiduria vienos ar kitos vietovės istorija, užfiksuota siužeto ir tam tikrų motyvų lygmenyse; literatūrinės raiškos ypatybės šiuo atveju lieka antrame plane. Tačiau tai nereiškia, kad regioninė literatūra visiškai atsisako ambicijų tapti bendrosios literatūros istorijos dalimi. Su konkrečia vietove susijusių žymių rašytojų įvardijimas kaip regioninių autorių kaip tik ir žymi regioninės literatūros pastangas įsilieti į bendrąjį literatūros procesą. Štai kodėl, apžvelgus Kėdainių motyvą Mickevičiaus, Milašiaus ir Milošo kūriniuose, derėtų patyrinėti atgalinį ryšį, t. y. išsiaiškinti, kaip garsių rašytojų vardai formavo Kėdainių regiono tapatybę ir literatūrinę savimonę bei kodėl jie buvo priimti kaip savi.² Šiuo atveju regioninės literatūros tyrimai susikerta su vadinamąja *literatūrine geografija*, kuri ne tik kelia klausimus, kaip kokia nors konkreči vietovė paveikė rašymą, bet ir klausia, kaip rašymas tą vietovę sukūrė iš naujo (Butkus, 2009, 17).

Istoriniai Kėdainiai Mickevičiaus kūryboje: anamnetinė grįžtis. Mickevičiaus ryšiai su Kėdainiais nėra sulaukę daug dėmesio, todėl reikėtų juos apžvelgti kiek plačiau. Panašu, jog, gyvendamas Lietuvoje, Mickevičius ne kartą lankėsi Kėdainių apylinkėse. Šiuo aspektu įdomus pedagogės Stasės Geniušienės liudijimas, esą Kėdainių krašte ilgą laiką sklidė padavimai, jog Mickevičius mėgęs sėdėti ir kurti ant Smilgos upės kranto (žinia, Kėdainiai yra įsikūrę Nevėžio ir Smilgos upių santakoje). Pasirodo, ne tik Kaune, bet ir Kėdainiuose, Smilgos pakrantėje,

² Plačiau apie regioninės tapatybės konstravimą pasitelkiant regioninės literatūros istorijos rašymą žr. Thaler, 2010.

buvęs akmuo, vadintas Mickevičiaus akmeniu, prie kurio jaunimas rinkdavęsis skaityti didžiojo poeto eilų (Geniušienė, 1982; Tamašauskas, 1994a). Pasakojimai gali turėti realų pagrindą. Mickevičius mėgo keliauti, ypač jį traukė vietos, menančios garbingą istorinę Lietuvos praeitį. Apie Kėdainius, Radvilų miestą, jis galėjo sužinoti ne tik iš kronikų ir kitų rašytinių šaltinių, bet ir iš savo pažįstamų žmonių. Pavyzdžiui, vienas iš Mickevičiaus draugų, Vilniaus universiteto studentas Vincas Budrevičius-Budrys, buvo kilęs iš Kėdainių apylinkių. Pastarasis dažniausiai minimas kaip Mickevičiaus kūrinių prototipas (Umbražiūnas, 1994, 1995): poetas draugo vardą įamžino baladėje *Trys Budriai* ir *Pono Tado* epizode apie Budrį, kuris „su lokiu eidavo imtynių“ (Mickevičius, 1978, 75). Menkiaur žinoma, jog filomatų susirinkimuose matematikas Budrevičius-Budrys yra skaitęs savo poeziją ir įvairaus pobūdžio pranešimus; mažiausiai vienas toks pranešimas buvo skirtas gimtiesiems Kėdainiams (Korespondencja filomatów, 1913, 219). Be to, gyvendamas Kaune, Mickevičius artimiau susibičiuliavo su Vilniaus universiteto auklėtiniais, Romainių dvaro šeimininku Mauricijum Prozoru. Pastarasis parūpino poetui ciklą žirgų išvykoms, abu bičiuliai keliaudavo Nevėžio ir Neries pakrantėmis, pavasarį stebėdami upių potvynius, rudenį, stojus šalčiams – plaukiantį ižą (Juozapavičius, 1970, 29–32). Visai gali būti, kad išvykų Nevėžio pakrantėmis metu jie pasiekdavo Kėdainių apylinkes, kur Prozorų giminė turėjo dvarų; turbūt neatsitiktinai, prasidėjus 1831 m. sukilimui, Mauricijus Prozorą vadovavo būtent šių vietovių sukilėliams (Kauno pavieto..., 2007).

Žinių, kad Mickevičius būtų palaikęs ryšius su Kėdainių gimnazistais, aptikti nepavyko. Vis dėlto jis, daug dėmesio skyręs jaunimo būrelių organizavimui provincijoje (Riškus, 1996, 34), apie carizmui priešišką jaunimo grupelę greičiausiai žinojo: Kėdainių gimnazistai su akademiniais Vilniaus jaunimu buvo susiję per savo mokytojo Mykolo Rečinskio brolių, studentą Martyną Rečinskį (Mościcki, 1908, 107), o ir pati Kėdainių gimnazija nuo 1807 m. buvo pavaldi Vilniaus universitetui. Šiaip ar taip tragiškas Kėdainių gimnazistų likimas gana detalai atsispindi Mickevičiaus *Vėlinių* III dalyje. Kitur poetas Kėdainius mini tik probėgšmais (pavyzdžiui, *Konrade Valenrode*, aprašydamas kryžiuočių antpuolį: „Kaunas virto griuvėsiais – jau lietuviai Kėdainius; / Virto griuvėsiais Kėdainiai – miškuos jau lietuviai / Ginas. Vokiečiai skverbias, viską degina, plėšia.“ (Mickevičius, 1987a, 156)). 1824 m. spalio pabaigoje Mickevičius, nežinia, ar pirmą, bet tikrai paskutinį kartą, apsilankė ir pernakvojo Kėdainiuose: per šį miestą ėjo tremtinio kelias į Rusiją (Riškus, 1996, 79). Paskutiniosios savo kelionės per Lietuvą metu poetas su Kėdainiais atsiveikino taip pat kaip ir su Vilniumi, Kaunu, Šiauliais. Milošas savo *Lenkų literatūros istorijoje*, pristatydamas Mickevičių, prasiitaria: „Gana keista, jog didžiausias Lenkijos poetas niekada neįkėlė kojos į Varšuvą ar Krokuvą“, čia pat pažymėdamas, kad būtent šio poeto dėka Lietuva tapo savotiška mūzų buveine (Miłosz, 1996a, 257). Milošas puikiai išmanė Mickevičiaus kūrybą, todėl greičiausiai žinojo ir galbūt tyliai pasidžiaugė, jog poetas, niekuomet negyvenęs dabartinės Lenkijos teritorijoje, lankėsi Kėdainių krašte ir sėmėsi įkvėpimo iš jo gimtųjų vietų.

Žiūrint iš kėdainiečių perspektyvos, Mickevičiaus kūryba priskiriama anamnetiniam, t. y. istorinę ir asmeninę praeitį sakralizuojančiam, grįžties tipui. Pirmiausia tai pasakytina apie *Vėlinėse* aprašomą Kėdainių gimnazistų bylą, kurią Mickevičius rekonstravo jau gyvendamas Paryžiuje, praėjus dešimtmečiui nuo realių įvykių. Jis pasirinko visai kitą būdą situacijos tragizmui aprašyti negu, pavyzdžiui, buvęs jo bendražygis Stanislovas Moravskis, šmaikščiuose savo atsiminimuose aštuoniolikmetį kėdainietį Joną Molesoną išvadinęs berniukščiu (Moravskis, 1994, 225). Mickevičius *Vėlinių* III dalį pradeda carizmo žiaurumų

aprašymu, paminėdamas studentus, kurie buvo „nuteisti į Sibiro rūdynus, prie karučių, į Azijos garnizonus“ (Mickevičius, 1987b, 272). Būtent tokią dalį patyrė Kėdainių gimnazistai Molesonas ir Juozas Tyras: iš pradžių nuteisti mirties bausme, paskui jie sulaukė „malonės“ ir buvo išsiųsti katorgos darbams į Nerčinsko kasyklas. *Vėlinėse* Molisonas tapo Rolisono prototipu; pastarąjį pagrindinis herojus Konradas, Mickevičiaus *alter ego*, vadina broliu:

Matau aš ir tave, o Rolisonai, – broli!
Ir tu kalėjime? Žvelgi liūdnai į tolį –
Apleido dievas – tu jau viltį praradai
Ir galvą sudaužytį į akmenis bandai (...) (Mickevičius, 1987b, 310).

Dar svarbiau, jog Mickevičius ne suregistruoja įvykių seką (gimnazistų užmanymą nužudyti didįjį kunigaikštį Konstantiną, sąmokslą išaiškinimą ir už tai paskirtą bausmę), bet aprašo anos epochos dvasią: režimo slogutį, valdininkų savivalę, išaugančią iki sadizmo, paprastų žmonių bejėgiškus protestus. *Vėlinių* veikėjos ponios Rolison dialogai su valdžios atstovais išgalvoti ir istoriniu požūriū beverčiai (kaip, beje, ir Rolisono savizudybės versija), bet meninė tiesa įtaigiai papildo tai, ką nutyli tardytojų ataskaitos – parodo artimųjų skausmą dėl sulaužyto vaikų gyvenimo, apmaudą dėl neteisingų teismų, negalėjimą susitaikyti su žiauria režimo tikrove, ne tik fizines, bet ir dvasines nuteistųjų kančias. Kitaip sakant, Mickevičius suteikia istoriniams faktams žmogiškąjį ir universalųjį metmenį. Laiko perspektyva jam padėjo atmesti nereikšmingas smulkmenas ir išryškinti tai, kuo šventa ir prasminga yra jaunų žmonių aukla kovoje už idealus. Štai kodėl kalbant apie carizmo epochą ir gimnazistų likimą skaitančiųjų atmintyje dažniau iškyla scenos iš Mickevičiaus *Vėlinių*, o ne istoriniai dokumentai ar mokslininkų studijos, analizuojančios Kėdainių bylos aplinkybes (Lukšienė, 1970, 450–455; Kregždė, 1977). Asmeninė Mickevičiaus atmintis, perkelta į kūrinį, tapo kolektyvinės kultūrinės atminties faktu. Nenuostabu, kad Mickevičių kėdainiečiai laiko savo rašytoju, per istorinius įvykius ir istorines asmenybes reprezentuojančiu jų regioną, gaivinančiu jų pačių kultūrinę atmintį ir perduodančiu žinią apie šiam krašte įvykusią tragediją bei despotizmo prigimtį kitų šalių ir kitų epochų skaitytojams.

Įvertinant Mickevičiaus svarbą regioninės literatūros istorijos rašymui tektų pripažinti, kad tai – tipiškas atvejis, kai garsaus rašytojo vardas pasitelkiamas regioninei tapatybei konstruoti. Pats Mickevičius greičiausiai būtų gerokai nustebęs, pavadintas Kėdainių krašto rašytoju. Jo atskaitos taškas buvo istoriniai įvykiai, ir tik dėl atsitiktinumo jie rutuliojosi Kėdainių krašte. Tačiau akivaizdu, jog Mickevičiaus kūryba padeda kėdainiečiams ugdyti savo regioninę savimonę. Tai reiktų laikyti šalutiniu teigiamu Mickevičiaus kūrybos poveikiu.

Mitinis Kėdainių krašto kraštovaizdis Milašiaus pasakose: kreatyvinė grįžtis. Milašiaus ryšį su Kėdainiais būtų galima nusakyti vieninteliu žodžiu – genealogija. Poetas domėjosi savo kilme taip pat aistringai kaip Marselio Prousto romanų aristokratai. Kodėl, susipažinęs su turtinga savo giminės istorija, jis pasirinko būti lietuviu, galima tik kelti hipotezes (tai ir daroma). Šiam tyrimui svarbiausia, kad Milašius tvirtai tikėjo, jog jo giminė kilusi nuo Kėdainių – Labūnavos, Anuševičių ir Serbinų dvarų. 1922 m. apsilankęs Lietuvoje, jis drauge su grafų Prozorų palikuonimis išsiruošė į Kėdainių apylinkes ieškoti savo šaknų. Ši kelionė nesuteikė poetui jokių patikimų duomenų, kurie būtų galėję patikslinti jo genealogiją, bet, regis, jis ir toliau tikėjo savo kilmės legenda. Skaitant Milašiaus *Lietuviškas pasakas* dėl to nekyla didesnių abejonių. Čia ne tik šmėščioja Kėdainių krašto vietovardžiai,

bet ir kelis kartus nedviprasmiškai teigiama, kad iš šios Lietuvos dalies kilę pasakotojo protėviai. Antai pasaką *Kaip viena mergelė atėmė gyvastį daugeliui dūsautojų ir kaip meistras Jokimas padarė galą tai grėsmei* Milašius pradeda taip: „Noriu pasekti, kas nutiko Lietuvos krašte, Labūnavos-Serbinų žemėse, kurios tais laikais, kada karalius Liudvikas, devintasis šiuo vardu, viešpatavo Prancūzijoje, leno teisėmis priklausė amžinatilsi mano protėviams Milašiams, kadaise, kaip sakoma, valdžiusiems Lauzicą.“ (Milašius, 1989, 197).

Tai ne vienintelis kartas, kai Milašiaus pasakose atsiranda Kėdainių krašto vietovardžiai: Labūnava, Anuševičiai, Serbinai, Nevėžis. Iš pirmo žvilgsnio rašytojas netgi nurodo konkretų pasakų laiką, apeliuodamas į istorinius įvykius arba istorines asmenybes: pavyzdžiui, pasakoje *Genealoginė pastaba apie Gegutijos gegutes* kalbama apie tai, kad trys riteriai iš Nevėžio klonio, Anuševičių pilies, išėjo į karą su kryžiuočiais, kai juos pašaukė didysis kunigaikštis Kęstutis (Milašius, 1989, 173–174). Tačiau negalima pasiduoti iliuzijai, kad Milašius pasakose stengiasi atkurti istorinį ano meto koloritą. Ir Kęstučio epochos karžygiai, ir Labūnavos ponas, gyvenęs jau tais naujaisiais laikais, kai, anot Milašiaus, diduma užjūrio lietuvių laikė Čikagoje smukles – visi jie vienodai nerealūs. Iš lietuvių mitologijos, tautosakos ir istorijos fragmentų Milašius dėlioja fantasmagorišką paveikslą, galėjusį egzistuoti nebent besikuriančio pasaulio pradžioje. Net Milašiaus apsilankymas Kėdainių krašte, Lietuvos gilumoje, kažin ar nors kiek priartino legendinę gimtinę prie tikrovės. Protėvių žemė jam dvelkė tokia pat paslaptimi kaip ir pasakų pasaulis, ypač dėl to, kad Milašiaus vaizduotė buvo linkusi karštingai ieškoti mistinių ženklų. Iškalbingas, pavyzdžiui, toks kelionės epizodas:

O vieną dieną Milašius sugalvojo nuvažiuoti į Labūnavą, kur kadaise buvo jų gimtinės dvaras. Išsinuomavo mašiną su jaunu vairuotoju ir duobėtu keliu, apgaubti dulkių debesio, gąsdindami pravažiuojančių vežimų arklius, jie pamažu yrėsi Nevėžio pakrantėmis. Ši kelionė labai jaudino ne vien Milašių, bet ir grafą Morisą: šiose vietose prieš daug metų, kai jis buvo dar kūdikis, paskendo jo motina. Ji su savo kambarine kėlėsi vežimaityje plaustu per Nevėžį. Arklys pasibaidė, su visu ekipažu įkrito į upę, ir abi moterys nuskendo. Išties – netoli kelio ant kalvelės jie rado du senus paminklus – grafienei Prozor ir jos kambarinei...

– Mama dar mažutė kalbėjusi, kad fėjos šaukia ją į vandenį... – susijaudinęs pasakojo senasis grafas. – Syki net šoko į tvenkinį, ten išvydusi fėjos ženklą...

Milašių tokios istorijos visad labai veikė, o dabar jis atrodė tiesiog sukrėstas (...). (Tapinas, 1993, 336–337).

Taigi, nereikėtų stebėtis, kad pagrindinis herojus *Stebuklingame pasakojime apie žvejį, kuris lankėsi danguje* yra Anuševičių laivininkas Martynas, ne tik gaudęs žuvį prie Nevėžio krantų, bet ir bendravęs „su dvasiomis, nimfų, undinių ir kitų dievaičių pavidalu klaidžiojančiomis tose drėgnose apylinkėse“. Knygas *Lietuviškos pasakos ir pasakojimai* (1930) ir *Mano motušės pasakos* (1938) Milašius rašė praėjus keliolikai metų po apsilankymo Kėdainių krašte. Po tiek laiko kelionė, kuri ir taip padarė poetui keistą įspūdį, turbūt atrodė visiškai nerealai. Tai, kas iš jos liko Milašiaus atmintyje, ko gero atrodė taip pat sunkiai apčiuopiama kaip ir mitinės atminties klodai. Assmann pažymėjo, kad rašytojų pasakojimai labai priklauso nuo to, kiek materialių praeities reliktų jie aptinka, sugrįžę į aprašomas vietas. Kuo mažiau elementų būna išlikę tikrovėje, tuo daugiau erdvės atsiranda autoriaus išmonei. Rašytojui tenka sukurti pasakojimą ir sujungti išsibarsčiusius tikrovės fragmentus, kad jam brangi vieta egzistuotų

bent jau naratyve (Assmann, 1999, 309). Taip nutinka ir Milašui, pasišovusiam savo tekstuose atkurti lietuviškas protėvių valdas. Jis ne vaizduoja savo gimtinę, o sukuria mitinį kraštovaizdį, remdamasis bene vieninteliu istoriniu palikimu, kurį dar rado – geografiniais Kėdainių apylinkių pavadinimais. Visa kita – tik fantazija, užpildanti tuščias vardų ertmes.

Milašiaus pasakų tekstą formuojantis atminties tipas galėtų būti įvardytas kaip kreatyvinis, nes rašytojas nusikelia į laikų pradžią, kad ištyrinėtų savo paties ir Milašių giminės kilmę. Svarbiausias dalykas, kurio siekia Milašius – paaiškinti dvasinę savo asmenybės ir savo tautos sanklodą, o tam padaryti nebūtina laikytis istoriškumo principų. Antra vertus, troškimas sugrįžti į praeitį tarsi į iščias liudija autoriaus troškimą pabėgti ten, kur viskas pažįstama ir saugu. Anot Ališankos, tokio tipo grįžtis „vaizdija ne praeitį, ne vaikystę, o savo kompleksus ir nerimus“ (Ališanka, 1998, 79). Saviterapijos versija paaiškintų, kodėl Milašiaus pasakos tokios asmeniškos, išmargintos nuorodų į savo genealogiją ir kilmės vietas, nepaisant to, kad sąlytis su tikrove jose labai efemeriškas.

Milašius, be abejo, suprato, kad jo pastangos rekonstruoti mitinę gimtinę – tik iliuzijų žaismas. Neatsitiktinai Kėdainių kraštui įamžinti buvo pasirinktas pasakų žanras. Juk ne tik Kėdainių kraštas, bet ir pati Lietuva anuometiniame kontekste atrodė keista, tarsi iš niekur išnirusi vietovė politiniame Europos žemėlapyje. Vienoje pasakoje Milašius atvirai prisipažįsta: „Žlugo imperijos, iš naujo gimė karalystės, radosi respublikos. Vienas didis lietuvių ir prancūzų poetas buvo apkaltintas prasimanęs savo protėvių tėvynę!..“ (*Kuklute – velnio sužadėtinė*) (Milašius, 1989, 192). Milašiaus pasakos skirtos pirmiausia Europos skaitytojui, kurį rašytojas siekia sudominti Lietuva ir įtikinti, kad ji tikrai egzistuoja; lietuviškai auditorijai tokių paaiškinimų neprireiktų. Tačiau sąmoningos rašytojo pastangos įpinti Kėdainių vardą į savo rafinuotos kūrybos audinį suteikė pagrindo priskirti Milašių prie Kėdainių regiono autorių. Kėdainiečiai rūpestingai suregistravo visas pasakas, kuriose minimi jų krašto vietovardžiai, ir pasidžiaugė, kad „prancūzų vaikai jau seniai skaito O. Milašiaus pasakas su kėdainietiškais vardais“ (Tamašauskienė, 1992). Lygiai taip pat iš Milašui skirtos studijos *Septynios vienvėsių Paryžiuje* buvo išrinkti su Kėdainiais susiję asmenvardžiai pažyminti, jog kėdainiečiams turėtų būti įdomu perskaityti knygą, kurioje rašoma apie gimtąsias vietas ir iš jų kilusias žmones (Tamašauskaitė, 1994). Kėdainiečiai įvertino ir Milašiaus pastangas įtraukti į savo kūrybą kultūrinėje atmintyje saugomus naratyvus, t. y. pirminius tekstus, nuo kurių prasideda regioninė literatūra, vėliau išsišakojanti į autorinę kūrybą. Pavyzdžiui, pasakoje *Laumės* kalbama apie laikus, kai „kunigaikštis Radvila sodino kaimynystę ažuolyną“ (Milašius, 1989, 109), – ši detalė laikoma pakankamu pagrindu priskirti pasaką prie „savų“ tekstų (Tamašauskienė, 1992). Taigi, kėdainiečiai pastebėjo, jog Milašius, priešingai negu į istoriškumą linkęs Mickevičius, jų regioną reprezentuoja per kraštovaizdį, kūrybišką tautosakos perkūrimą, legendinę praeitį. Tai rodo, kad Kėdainių krašto regioninė savimone ganėtina jautri ir brandi, turi platų spektrą kriterijų, pagal kuriuos regioninė literatūra atirenka tekstus, padedančius formuoti regioninę tapatybę ir estetiškai save įprasmininti.

Milošo Kėdainiai: grįžtis į vaikystę ir kartų atmintis. Rašydamas Milošas sugrįžta ne į mitinę pradžią, ne į istoriją, o į savo vaikystę, prabėgusią Kėdainių apylinkėse. Tai yra trečiasis atmintimi grindžiamos grįžties tipas. Milošas niekada neslėpė, kad vaikystės metai ir anuomet patirti įspūdžiai jam buvo svarbi kūrybos versmė; gal todėl jis linkęs sakralizuoti vaikystę. Anot Milošo, „rojus turi savo atitikmenį – idilišką ir angelišką vaikystę, iš kur mus išstremia karčios realybės pažinimas“ (Miłosz, 1995, 260). Toks rašytojo teiginys patvirtina kultūrologų įžvalgą,

jog grįžimas į vaikystę paprastai siejamas su pilnatvės ir kosmiškumo ilgesiu. „Toli gražu ne visi sugrįžimai į vaikystę yra infantiliški (...) Poetinė vaikystės rekonstrukcija tiek poeto, tiek skaitytojo vaizduotėje pažadina Vaiką, begalinį savo galimybės“, – teigia Ališka (1998, 76). Milošas prisipažįsta besiilgintis to iracionalaus ir intuityvaus pažinimo, kuris prieinamas kiekvienam vaikui ir kurį iš pradžių užgožia, o paskui ir visai išstumia racionalios mokyklinės programos. Vaikystę jis traktuoja kaip atsvarą vulgariam biologizmui ir teigia, kad mūsų planeta taptų laimingesnė, jeigu kiekviename poete glūdintis vaikas triumfuotų, atsikratęs pernelyg ilgai trukusios suaugusiųjų dresūros (Miłosz, 2010, 60). Esminis žodis čia būtų *atsvara*, nes Milošui svetimi kraštutiniai: jis skeptiškai vertino Mickevičiaus dalyvavimą Andžėjaus Tovianskio sektoje ir atlaidžiai žvelgė į Milašiaus polinkį į misticizmą, savo laikysena bylodamas, jog iracionalaus pažinimo nereikėtų painioti su liguista proto būseną.

Nepaisant vaikystės nostalgijos, struktūruotas, blaiviu protu paremtas Milošo mąstymas lėmė didelį dėmesį faktams. Ne tik eseistikos knygoje, bet ir poezijoje bei *Isos slėnyje*, aprašydamas Šetenių dvarą, Kėdainių apylinkių gamtą ir žmones, jis pateikia daugybę konkrečių detalių. Milošas yra prisipažinęs, jog, pavyzdžiui, Mickevičiaus *Ponui Tadui* vaikystėje jis turėjo daugiausiai priekaištų, nes Lietuvos gamta šiame kūrinyje pavaizduota netiksliai (Maištingas..., 1997, 137–138). Paskui, be abejo, rašytojas įvertino Mickevičiaus literatūriškumą, bet pirmasis išpūdis niekada neišdilo ir, regis, padarė poveikį jo paties kūrybai. Vėliau, kalbėdamas apie Vilnių, Milošas paaiškino, kodėl pasirinko tokį rašymo metodą: esą poetas ar prozininkas yra tokioje pat padėtyje kaip ir istorikas: jeigu rašys miesto istorijos tema, bet nepagrįs savo veikalo faktais, pastarasis neišliks (Grass, Miłosz, Szymborska, Venclova, 2001, 79). Antra vertus, tikrovė buvo palanki tokiai rašytojo nuostatai. Milošo santykis su gimtine visiškai kitoks negu Milašiaus: jo senelių namai, aplinkiniai dvareliai, bažnyčios ir kaimai buvo vienintelė vaikystės tikrovė. Nors laikas pakeitė kraštovaizdį ir apgadino architektūrinius ansamblius, bet pažįstami vietovės ženklai egzistavo ir 1992 m., kai Milošas grįžo į gimtinę. Tai dar viena priežastis, kodėl Milošo *Isos slėnis* nepalyginamai realistiškesnis, daiktisškesnis ir konkretesnis negu Milašiaus pasakų pasaulis. Tiesa, Milošas irgi konstruoja istoriją, tačiau tikrovė jam siūlo daug daugiau dėlionės detalių. Net tuomet, kai vienas ar kitas širdžiai brangus objektas pražūva, tikrovę galima tiksliau ar blankiau *prisiminti* (plg. eilėraštį *Lazdynui*), o Milašiui viską teko *įsivaizduoti*. Pastarasis tik troško, kad Labūnavos dvaras būtų jo giminės lizdas; Šeteniai Milošui tokie ir buvo.

Beje, reikėtų padaryti skirtį tarp sugrįžimo į vaikystės laiką ir sugrįžimo į protėvių namus. Literatūros kritikoje šios sąvokos dažnai vartojamos sinonimiškai, nors jose slypi skirtingi turiniai, kurie gali (bet ne visuomet) vienas kitą paaiškinti. Grįžimui į vaikystę būdingas kitoks pasaulio pažinimas, šviežias ir iki tam tikros ribos iracionalus žvilgsnis į pasaulį. Grįžimas į protėvių namus byloja apie kartų atmintį, kurią pats Milošas vadina išisaknijimu (Miłosz, 1995, 256). Šetenių dvaras, kaip pasakytų Assmann – tai kartų vieta. Tokių vietų dabartiniame pasaulyje beveik nebeliko, nes šiuolaikinis žmogus mobilus ir dinamiškas. XX a. sėslumas imtas suvokti ne kaip natūralus žmogaus būvis, o kaip progreso stabdys. Žmonėms nuolat keičiant gyvenamąją vietą, giminės lizdas ima atrodyti kaip praeities reliktas, o drauge – ir patraukli egzotika. Nenuostabu, kad *Isos slėnis* Vakarų skaitytojų masina savo vietos magija (Assmann, 1999, 301–303). Pats Milošas irgi suvokė, jog gimtinės sąvoka pamažu tampa archaizmu: save pavadinęs paskutiniu dvarų kultūros palikuonimi, jis pažymėjo, jog šiuolaikiniams kūrėjams protėvių namus vis dažniau atstoja kavinės (Miłosz, 2011, 215).

Kalbėdama apie žmones, Assmann teigia, kad pagal sąsajas su gyvenamąja vieta juos galima suskirstyti į dvi kategorijas: archajinio tipo, prisirišusius prie vietovės, ir modernius, neprisirišusius prie vienos vietos. Iš pirmo žvilgsnio Milošas – absoliučiai modernus žmogus, gyvenęs Lietuvoje, Lenkijoje, Prancūzijoje, JAV. Tačiau jo kūryba byloja, kad jis vis dėlto yra archajinio tipo asmenybė, patyrusi tremtį. Nedaugelis šiuolaikiniame Vakarų pasaulyje galėtų prisipažinti: „Gimiau pačiame Lietuvos viduryje ir turiu didesnę teisę parašyti „Lietuva, tėvyne mano“ negu didysis mano patronas Adomas Mickevičius. Per daugelį metų, praleistų Amerikoje, stiprybės mano poezijai teikė prisirišimas prie mano šaknų Kėdainių valsčiuje.“ (Grass, Miłosz, Szymborska, Venclova, 2001, 81). Protėvių namai, jausmų ir instinktų lygmenyje suformavę archajinį prisirišimą prie ištakų, galėtų paaiškinti Milošo asmenybės kitokiškumą, kurį pastebi daugelis tyrinėtojų ir kurį taip sunkiai sekasi įžodinti. Kaip ir vaikystės atsiminimai, kartų atmintis bėgant metams darosi vis ryškesnė. Pavyzdžiui, tik brandžiame amžiuje pats ėmęs studijuoti Jokūbo Geištoro knygą (Gieysztor, 1913)³, Milošas ima suprasti savo senelį (plg. cilėrašį *Mano senelis Zigmantas Kunatas*):

Iš visų knygų jis labiausiai mėgo skaityti Jokūbo Geištoro prisiminimus, nes juose smulkiai aprašytas mūsų Nevėžio slėnis tarp Kėdainių ir Krekenavos.

Jaunystėje jie manęs nedomino: kam man tai, kas buvo kadaise, juk man terūpėjo ateitis.

Šiandien godžiai skaitau šiuos prisiminimus, žinodamas vietovardžių, kelio vingių, kalvelių ir upės keltų vertę.

Kaip labai reikia branginti provinciją, namus, datas ir praeityje gyvenusių žmonių pėdsaką. (Miłosz, 2002, 14–15).

Kartų atmintis, persmelkianti Milošo asmenybę ir kūrybą, lėmė ir jo titulavimą LDK piliečiu. Tarp kitko, bajoriškos pasaulėžiūros relikto pastebima ne tik Milošo politinėse pažiūrose, bet ir aristokratiškomis normomis grindžiamame santykiyje su gimtine. Pavyzdžiui, išvykęs į Vakarus, jis palaikė ryšius su *krastiečiais* – Prozorų giminės palikuonimis, visai kaip Paryžiuje gyvenę Mickevičius ir Milošas. Tiesa, Milošo pastaboje, jog Milašias bičiuliai Mauricijus ir Greta Prozorai laikė save „Lietuvos menininkais“ (Miłosz, 1996b, 72), galima justti nepatiklumo gaidą. Tačiau dar po dvidešimties metų rašytame Milošo straipsnyje apie Mauricijų Prozorą pastarojo priklausymu Lietuvos aristokratijai nėra neabejojama. Milošas pabrėžė grafo kilmę „nuo Nevėžio“ ir net pažymėjo, kad su Prozorų gimine jį siejo giminystės ryšiai (Miłosz, 2011, 225–228), tarsi patvirtindamas savo teiginį, esą visi dvarininkai, kurių šaknys siekia LDK laikus, yra „truputį giminės“ (Miłosz, 1995, 67). Tai dar kartą įrodo, kokia galinga gali būti kartų atmintis, kuriai susiformuoti šiuolaikiniame pasaulyje lieka vis mažiau prielaidų.

Kėdainių krašto literatūros istorijai Šetenių dvaras ir jo apylinkės, t. y. kartų vieta, yra svarbesni negu vaikystės laikas. Šiuo aspektu ir Milošo romanas, ir jo eseistikos fragmentai, skirti gimtosioms apylinkėms, tokie pat informatyvūs. O žanrinės ir stilistinės eseistikos ypatybės arba faktas, kad *Isos slėnyje* rašytojas žvelgia į pasaulį vaiko akimis, įdomesnį literatūrologijai, tyrinėjančiai naratyvo specifiką. Tačiau kalbant apie tai, kiek Milošo kūryba svarbi regioninei ir bendrajai literatūrai, turbūt reikėtų dėti lygybės ženklą. Kėdainiečių aprašytas susitikimas su Milošu pasako daug ką svarbaus:

³ Šią knygą Milošas reflektuoja savo esė *Prie Nevėžio. Devynioliktasis amžius* (Miłosz, 1995, 61–98).

1990 m. gruodžio 27 dieną prie visų Č. Milošui suteiktų pasaulinio masto apdovanojimų kukliai prisiglaudžia Nobelio premijos laureatui suteiktas Kėdainių krašto Garbės piliečio vardas. Raštas ir kitos šio vardo suteikimą patvirtinančios regalistikos buvo įteiktos tik 1992 m., Česlavui Milošui lankantis Lietuvoje. (...) Virpančiomis širdimis laukė kėdainiečiai garbaus svečio apsilankymo prie Nevėžio. (Kėdainių krašto..., 1996, 4).

IŠVADOS

Visi trys rašytojai – Mickevičius, Milašius ir Milošas – Kėdainių kraštą vaizdavo gyvendami toli nuo šių vietovių, be to, aprašė senus, laiko nugludintus įvykius. Dėl šios priežasties Kėdainių motyvas visų jų kūryboje atsiskleidžia grįžties, t. y. atminties ir vaizduotės, dėka. Vis dėlto Kėdainių regionas jų tekstuose reprezentuojamas skirtingai. Mickevičiaus atspirties taškas yra žmonės ir su jais susiję istoriniai įvykiai, prie kurių jį priartina anamnetinė grįžtis. Kreatyvinė Milašiaus grįžtis kuria mitinį Kėdainių krašto kraštovaizdį, kuris byloja apie pastangas priartėti prie savo ištakų ir liudija saviterapinę jo literatūrinių pasakų funkciją. Milošas grįžta į vaikystės laiką ir kelių šeimos kartų namus – Šetenių dvarą, kad dar kartą vaiko akimis pamatytų esmingus dalykus ir bent rašydamas įveiktų traumą, kurią patiria archajinės dvasios sanklodos žmogus, išstremtas iš savo gimtinės. Šios per Kėdainių motyvą atsiskleidusios Mickevičiaus, Milašiaus ir Milošo kūrybos ypatybės atspindi ne tik paskiruose jų tekstų fragmentuose, bet ir kūrinių visumoje. Vis dėlto, žiūrint iš bendrosios literatūros kritikos pozicijų, tai yra labai skirtingus tikslus sau keliantys autoriai, atstovaujantys skirtingoms epochoms ir stilistikoms, todėl vien Kėdainių motyvo nepakanka, kad jie būtų gretinami, nors jaunesnieji ir yra patyrę vyresniųjų įtaką (Milašius – Mickevičiaus, Milošas – Mickevičiaus ir Milašiaus). Tačiau regioninės literatūros tyrinėjimų specifika ir logika tokį gretinimą visiškai pateisina, nes autorius priskiriant vieno ar kito krašto literatūros istorijai pakanka vieno (šiuo atveju Kėdainių) teminio motyvo. Be to, regioninės literatūros istorija konstruojama pirmiausia atsižvelgiant į kūrinių recepciją, o ne į autoriaus intencijas, todėl garsūs rašytojai gali būti „pasisavinami“, net jeigu niekuomet nekėlė tikslo tapti to krašto atstovais. Kėdainių krašto spauda, proginiai ir informaciniai leidiniai rodo, kad Mickevičiaus, Milašiaus ir ypač – Milošo kūryba daro didelį teigiamą poveikį regioninės tapatybės formavimuisi, kelia kėdainiečių savigarbą ir pasididžiavimą savo kraštu. Tai retai literatūrologų aptariamas, bet svarbus didžiųjų rašytojų kūrybos nuopelnas.

LITERATŪRA

- Ališka E. (1998). Vaizdijantis žmogus. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
- Assmann A. (1999). Erinnerungsräume: Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses. München: C. H. Beck.
- Butkus V. (2009). Literatūros topografija: (poli)metodologinės trajektorijos // *Colloquia*, Nr. 21.
- Erl A., Nünning A. (2005). Where Literature and Memory Meet: Towards a Systematic Approach to the Concepts of Memory Used in Literary Studies // *Literature, Literary History and Cultural Memory*. Edited by H. Grabes. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Geniušienė S. (1982). Akys, troškusios viską pamatyti // *Literatūra ir menas*, Nr. 13.

- Gieysztor J. (1913). *Pamiętniki Jakóba Gieyszтора z lat 1857–1865*. T. 1–2. Wilno: Kurjer Litewski.
- Grass G., Miłosz Cz., Szymborska W., Venclova T. (2001). *Pokalbiai apie atminties ateitį*. Sud. M. Wälde. Vilnius: Baltos lankos.
- Juozapavičius P. (1970). *Adomas Mickevičius Kaune*. Vilnius: Mintis.
- Kauno pavieto 1831 m. sukilėlių vadas mjr. grafas Mauricijus Prozoras (2007). Sud. A. Daugirdas. Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija; Kaunas: Vytauto Didžiojo karo muziejus.
- Kėdainių krašto Garbės pilietis – rašytojas, Nobelio premijos laureatas Česlavas Milošas (1996). *Kėdainiai: Riliuda*.
- Korespondencja filomatów (1913). T. 2. Wydał J. Czubek. Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności i Towarzystwa Popierania Wydawnictw Akademii Umiejętności.
- Kregždė J. (1977). *Kėdainių gimnazijos žlugimas // Mūsų sparnai*, Nr. 42. Chicago.
- Lukšienė M. (1970). *Lietuvos švietimo istorijos bruožai XIX a. pirmoje pusėje*. Kaunas: Šviesa.
- Maištingas Czesława Miłoszo autoportretas: pokalbiai su Aleksandru Fiutu (1997). Iš lenkų k. vertė B. Jonuškaitė. Vilnius: Alma littera.
- Mickevičius A. (1987a). *Konradas Valenrodas. Vertė V. Mykolaitis-Putinas // Mickevičius A. Eilėraščiai. Poemos*. Sud. J. Marcinkevičius. Vilnius: Vaga.
- Mickevičius A. (1978). *Ponas Tadas*. Iš lenkų k. vertė V. Mykolaitis-Putinas, J. Marcinkevičius. Vilnius: Vaga.
- Mickevičius A. (1987b). *Vėlinės. Vertė J. Marcinkevičius // Mickevičius A. Eilėraščiai. Poemos*. Sud. J. Marcinkevičius. Vilnius: Vaga.
- Milašius O. (1989). *Lietuviškos pasakos*. Iš prancūzų k. vertė V. Petrauskas. Vilnius: Vyturys.
- Miłosz Cz. (1996a). *Lenkų literatūros istorija*. Iš anglų k. vertė K. Platelis. Vilnius: Baltos lankos.
- Miłosz Cz. (2011). *Miłosz's ABC's*. Translated from Polish by M. G. Levine. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Miłosz Cz. (2010). *Poezijos liudijimas: šešios paskaitos apie mūsų amžiaus skaudulius*. Vertė B. Speičytė, M. Kvietkauskas. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Miłosz Cz. (2002). *Tai*. Iš lenkų k. vertė V. Jarutis. Vilnius: Strofa.
- Miłosz Cz. (1995). *Tėvynės ieškojimas*. Vertė A. Kalėda, A. Sverdiolas, A. Grybauskas. Vilnius: Baltos lankos.
- Miłosz Cz. (1996b). *Ulro žemė*. Iš lenkų k. vertė A. Grybauskas. Vilnius: Baltos lankos.
- Moravskis S. (1994). *Keleri mano jaunystės metai Vilniuje: atsiskyrelėio atsiminimai (1818–1825)*. Vertė R. Griškaitė, R. Koženiauskiene. Vilnius: Mintis.
- Mościcki H. (1908). *Wilno i Warszawa w Działach Mickiewicza. Tło historyczne III części Działów*. Warszawa: Nakład Gebethnera i Wolffa; Kraków: G. Gebethner i spółka.
- Riškus J. (1996). *Adomas Mickevičius ir Lietuva*. Vilnius: Vaga.
- Tamašauskaitė J. (1994). *Labūnavos vardą iššifravo net Biblijoje // Kėdainių garsas*, Nr. 32.
- Tamašauskas R. (1994a). *Adomas Mickevičius ir Kėdainiai // Kėdainių garsas*, Nr. 55.
- Tamašauskas R. (1994b). *Literatūrinis Kėdainių rajonas*. Kėdainiai: Ramutės Šukienės leidykla.
- Tamašauskiene J. (1992). *Kėdainiai Oskaro Milašiaus pasakose // Kėdainių garsas*, Nr. 9.
- Tapinas L. (1993). *Septynios vienatvės Paryžiuje*. Kaunas: Spindulys.
- Thaler J. (2010). *Erkundungen im ländlichen Raum. Regionale Literaturgeschichte am Beispiel Voralberg // Konstruktionsprozesse der Region in europäischer Perspektive: Kulturelle Raumpprägungen der Moderne*. Herausgegeben von G. Cepl-Kaufmann, G. Mölich. Essen: Klartext Verlag.
- Umbražiūnas K. (1995). *Baladės prototipo pėdsakais // Literatūra ir menas*, Nr. 29.
- Umbražiūnas K. (1994). *Baladės Trys Budriai prototipas iš Kėdainių // Vakarinės naujienos*, Nr. 64.
- Vaičiulėnaitė-Kašelionienė N. (2008). „Didžiųjų lietuvių byla šiandien“: Adomas Mickevičius, Oskaras Milašius ir Česlavas Miłoszas // *Tapatybės problema XX amžiaus lietuvių literatūroje*. Sud. G. Vanagaitė. Vilnius: VPU leidykla.

Kristina Sakalavičiūtė

KĒDAINIAI REGION IN THE CREATIVE WORK OF ADAM MICKIEWICZ, OSCAR MIŁOSZ, AND CZESŁAW MIŁOSZ: MYTHOLOGEMA OF COMING BACK

Summary

The history of Lithuanian regional literature classifies Adam Mickiewicz, Oscar Miłosz, and Czesław Miłosz as the authors of Kėdainiai district. The fact that all of them have mentioned Kėdainiai in their creative work lays at the basis of such a classification. Mickiewicz, O. Miłosz, and Cz. Miłosz were writing about Kėdainiai region while living abroad. Personal and cultural memory, as well as imagination were essential for them because all three authors had “to be back” to Lithuania in order to describe the old events. The historical background and the political conflicts which took place in Kėdainiai district were the most important impulse for Mickiewicz. O. Miłosz was researching the mythological past of Lithuania since he was convinced that Kėdainiai district should be the birthplace of his ancestors – he wished to explain his personal genealogy and ethnic origin. Cz. Miłosz spent his childhood in Kėdainiai region; he described Šeteniai estate in documentary manner as the homeland of some generations of his family. In spite of the fact that all three writers used the image of Kėdainiai in their creative work, they still represented three distinct epochs, developed the unique stylistics and had particular goals – it seems it is almost impossible to compare them. The history of regional literature therefore gives such an opportunity. According to it, the only thematic motif is sufficient to identify very different narratives as a cultural heritage of the same region.